

Zdravko Drenjančević
Umetniška akademija v Osijeku

TONSKI NIZI V VOKALNI TRADICIONALNI GLASBI SLAVONIJE (povzetek magistrske naloge)

Magistrsko delo obravnava lastnosti slavonske tradicionalne glasbe s posebnim poudarkom na vprašanju tonske gradnje vokalnih folklornih napevov. V raziskavo so zaobsežene glasbene posebnosti prebivalcev vzhodnega dela Hrvaške, imenovanih Šokci.

V uvodnem delu predstavim gradivo, ki sem ga uporabil v analizi. To so tri zbirke slavonskih ljudskih napevov: „Il’ pjevajte ili zasvirajte“ avtorja Mihaela Ferića, „Maramica s granama“ Duška Topića in „Gori lampa nasrid Vinkovaca“ Julija Njikoša. Ob omenjenih zbirkah sem črpal tudi iz svojega diplomskega dela z naslovom „Pučko pjevanje u nekim slavonskim tradicijskim običajima“. V nadaljevanju na kratko orišem ugotovitve posameznih avtorjev, vezane na temo dela.

Osrednji del magistrskega dela predstavlja analiza izbranih notnih primerov. Analizo sem izvedel po načelih klasične glasbene teorije. V uvodnem delu tega poglavja izpostavim ključne elemente, pomembne pri določanju tonskih nizov: število tonov v napevu, njihova medsebojna razmerja in status vsakega posameznega tona v napevu. Število tonov obsega tone v prvi oktavi z različnimi absolutnimi višinami. Tako se pojavlja bitonika, tritonika, tetratonika, pentatonika in druge. Z analizo razmerij med toni, z vidika poltonov ter celih tonov, izpostavim karakteristična razmerja, značilna za posamezne lestvične vzorce. Pri tem se naslanjam tudi na specifične intervalne pomike kot so zvečana sekunda, lidijska kvarta, miksolidijska septima in druge. Za status tona v napevu se upošteva določitev pripadnosti posameznega tona temeljnemu tonu napeva. Za temeljne tone se smatrajo tisti toni, ki s svojo prisotnostjo v napevu predstavljajo osnovne tone določenega lestvičnega vzorca. Ob omenjenih tonih se v nizih pojavljajo tudi toni, ki nimajo statusa temeljnega tona. To so alterirani toni s prehodno, menjajočo se in velikokrat okrasno funkcijo v melodiji. Za določanje tonskih nizov je potrebno ugotoviti tudi število tonalnih centrov oziroma ali napev vsebuje enega ali dva tonalna centra.

Delo obsega analize vokalnih napevov ter, v kolikor so to vokalno-instrumentalni zapisi, vokalnih odlomkov. Od 483-tih zapisov sem izbral 63 karakterističnih zapisov, na podlagi katerih sem dobil ujemajoče število različnih nizov. Analizirani napevi vsebujejo tonske nize z dvema tonoma (bitonika) ter vse do nizov z desetimi toni (dekatonika). Najbolj zastopani so nizi s sedmimi toni (heptatonika, 20 nizov). Oktatonika je prisotna v 11-ih nizih, heksatonika in nonatonika v 10-ih nizih, pentatonika v 5-ih nizih in tetratonika v treh različnih

nizih. Najmanjše število nizov se pojavi v dekatoniki (2 niza) ter bitoniki in tritoniki (1 niz).

Tonski nizi lahko vsebujejo, poleg izključno temeljnih tonov, tudi alterirane tone, prav tako lahko tudi predstavljajo kombinacijo več lestvičnih vzorcev (ponekod ob prisotnosti ene ali več nadomestnih stopenj). Najpogostejši lestvični vzorec, ki se pojavlja v nizih, vsebuje lastnosti dura (30 nizov). Molove lastnosti ima 5 nizov, medtem ko so z enim nizom prisotni istrski, frigijski, lidijski, miksolidijski in orientalski lestvični vzorci. Kombinacijo več lestvičnih vzorcev vsebuje 21. tonski niz. Pri bitoniki in tritoniki lestvičnih vzorcev nisem določeval zaradi majhnega števila tonov ter njihove specifične razvrstitve v nizu.

V poglavju, ki sledi, sem se posvetil analizi karakterističnih intervalnih pomikov znotraj melodije. Izpostavil sem pomike male sekunde, velike sekunde, zvečane sekunde, male in velike terce ter intervalne pomike zmanjšane kvinte. Odsek, v katerem se ukvarjam z analizo umetnih skladb nastalih na elementih slavonske folklorne glasbe, je posvečen zborovskim skladbam. Prisotnost tradicionalnih elementov sem iskal v tonski gradnji teh skladb oziroma v izpeljanih tonskih nizih. Med identičnimi tonskimi nizi, ki so prisotni in v ljudski in v umetni glasbi, so bili izluščeni durova in molova pentatonika, durova heksatonika, miksolidijska, durova in molova heptatonika ter durova nonatonika z alteriranima tonoma dis in fis. Posamezni lestvični vzorci ljudskih napevov so, čeprav niso prisotni v izvorni verziji, zastopani v raznih kombinacijah lestvičnih vzorcev v zborovskih skladbah. Analiziral sem karakteristične intervalne pomike kot tudi nadomestne stopnje, ki so v tesni zvezi z ljudskimi napevi. Med karakterističnimi intervalnimi pomiki bi poudaril malo, veliko in zvečano sekundo. Nadomestne stopnje so najbolj prisotne v četrti, tretji in drugi stopnji.

V zaključnem poglavju strnem elemente slavonske tradicionalne glasbe in umetne glasbe, ki je nastala pod vplivom slavonske glasbene tradicije.

Zagovor: 1. julija 2011 na Akademiji za glasbo Univerze v Ljubljani